

ذخایر آبهای افغانستان مانند نفت یک ثروت ملی است

استراتژی کنترل آب بهترین وسیله فشارهای اقتصادی و سیاسی در مقابل همسایگان

قبل از اینکه در مسایل آبهای افغانستان توضیحات بعمل آید بانیست نخست یاد آور شد طوری که خوانندگان محترم معلومات دارند اینجانب یک سلسله مضامین اقتصادی بطور متمادی از چندین سال به اینطرف ذیر عنوان " پیوسته به گذشت در مسایل اقتصادی " , به نشر میرسانم و سال گذشته یکی از این مضامین راجع به مسایل آب های افغانستان بود که تحت عنوان: "کشور قحطی زده سالانه پنجاه بلیون دالر به ممالک همجوار اهدا میکند" در یازده تارنگار (ویب سایت) های درون و بیرون مرزی مربوط به افغانستان و همچنان به هفته نامه امید به نشر رسید و مزید بر آن برای آنکه توجه مقامات مسئول در مورد مسایل آبهای کشور جلب شود این مقال هم به آدرس های وزارت زراعت و آبیاری و زرات انرژی و آب و سائیر نهاد های دولتی مربوط توسط ای میل فرستاده شد و هم در مورد این نوشته یک تعداد از خوانندگان محترم تبصره هائی جالبی داشتند که در تارنگار های ذکر شده به نشر رسید. و اینکه این مضمون و همچنان مضامین دیگر دانشمندان محترم در مسایل آب توسط مقامات مسئول کشور مطالعه میشود در این باره متأسفانه معلوماتی در دست نیست ولی چندی بعد از نشر این مضامین , در لویه جرگه پیشین (پارلمان کشور) کمیسیون مشورتی بنا یافت که به اساس آن یک مجلس استماعیه در تالار مجلس بر گزار و افراد مسئول وزارت آب و انرژی و وزارت زراعت دعوت شدند تا در مسایل آبهای افغانستان معلومات ارائه کنند. و در این اواخر نیز در تلویزیون طلوع در پروگرام "میز مدور" گفتمان" مسایل آبهای افغانستان را به بحث کشیده و اشخاص چیز فهم و خبره دعوت شده بودند تا در مسایل آب کشور معلومات ارائه نمایند و در این میز مدور تحلیل ها و معلومات دلچسپ توسط این اشخاص صورت گرفت و اینکه این مضمون و یا نوشته های دیگر در مسایل آب توجه مقامات مسئول را جلب کرده باشد این ادعا را کرده نمی توانم ولی اگر این مقاله ها و تحلیل ها در مورد آب تاثیر گزار بوده باشد البته برای من و سایر وطندارانی که در مورد پروبلم های آب کشور نشراتی داشته اند به حیث افغان مایه خوشی است .

اهمیت بزرگ اقتصادی ذخایر آبهای افغانستان :

ذخایر آبهای افغانستان یک اهمیت بزرگ اقتصادی و سیاسی را دارا است . به اساس سروی های مختلف مقدار آبهای سالانه افغانستان پنجا و هفت ملیارد (بلیون) متر مکعب (1) آب است ولی صرف 25 الی 30 فیصد یعنی 25 بلیون متر مکعب آن در بخش زراعت در افغانستان به مصرف میرسد و متباقی 75 فیصد این آبها که آنرا پنجاه بلیون متر مکعب تخمین میزنند بدون استفاده از

افغانستان خارج و به سرسبزی، شگوفائی و پیشرفت اقتصادی کشورهای همسایه کمک بزرگ میکند.

(1) مقدار ذخایر آبها بصورت تخمین است که در بعضی مصاحبه ها مقدار آب ها را هفتادو پنج میلیارد مترمکعب تذکر داده اند و در مصاحبه های بعدی مقدار کلی ذخایر پنجا و هفت میلیارد مترمکعب ذکر شده

قیمت آب در ساحه بین المللی فی متر مکعب یک ونیم الی دو دالر تعیین شده بطور مثال ایران توسط لوله های بزرگ آب خود را برای کشور کویت به همین قیمت بفروش میرساند. ولی آب هلمند که ارزش آن بلیون ها دالر است به ایران بطور مفت و مجانی داده میشود. اگرما از کشورهای همسایه به قیمت فی متر مکعب آب صرف یک دالر تقاضا کنیم سالانه میتوانیم که از درک صادرات آب به کشورهای همسایه به مبلغ پنجاه بلیون دالر عاید داشته باشیم، پنجاه بلیون مترمکعب آب یک سرمایه بیکران، دارائی طبیعی و ثروت مهم ملی کشور است که ارزش آن جمعاً نسبت به ذخایر گاز و نفت و مس و معدن افغانستان و هر معدن دیگر که در افغانستان تصور می شود بلند تر است. طوریکه ایران نفت خود را که ثروت ملی کشور است به کشورهای همسایه و جهان صادر میکند ما هم حق داریم که آب خود را که ثروت ملی است به ایران، پاکستان و همسایه های کشورهای شمالی صادر کنیم.

امروز در افغانستان مشکل بزرگ نداشت آب و انرژی است و نظر به شرایط و تغییرنا مساعد اوضاع جوی در سرتاسر دنیا کشورها به قلت آب و خشکسالی های منطقی و حتی قاروی روبرواند. افغانستان با وجود داشتن منابع سرشار آبی همه ساله با خشک سالی و قحطی مواد غذایی روبرو میشود اما مشکل عمده کشور مدیریت و بهره برداری اقتصادی آب در افغانستان است در اثر خشکسالی های پیهم و کمی ریزش برف و باران های موسومی از مقدار آب در یاها کاسته شده و حتی در آب در یای هلمند به اندازه سی فیصد تقلیل بعمل آمده است. ولی باز هم در افغانستان ذخایر عظیم آب موجود است.

دشت های وسیع و بزرگ در شمال و همچنان در جنوب و جنوب غرب کشور وجود دارد که با کیفیت خوب و قابلیت زرع را دارا میباشد که متاسفانه نسبت نبود آب بصورت باینر و براخ افتاده است و امید است که بند کمال خان در دریای هلمند که در ولسوالی چهار برجک ولایت نیمروز تکمیل شود توسط آب هلمند دشت های وسیع ولایت نیمروز تحت زرع گرفته خواهد شد و اگر مبالغه نشود احتیاجات مواد غذایی کشور را تنها ولایت نیمروز تکافو خواهد نمود و مزید بر آن بند کمال خان در یک محلی موقعیت دارد که از نگاه توپوگرافی زمین برای احداث بند خیلی مساعد و مواد ساختمانی در نزدیکی این بند بصورت وافر وجود دارد و سد کمال خان اگر تکمیل شود در پهلوی این بند رود خشک است که آب اضافی هیرمند توسط رود خشک به مسیر (گود زریع) که یک کاسه بزرگ طبیعی است هدایت و در آنجا ذخیره میشود و ظرفیت 33 میلیون متر مکعب را دارد. که سالانه 33 هزار متر مکعب سالانه تبخیر میشود و اگر این بند اعمار میشود در آب و هوا، شرایط اقلیمی و محیط زیست ولایت نیمروز که منطقه باینر کشور است تاثیر زیاد خواهد داشت و بند کمال خان در زمان حکومت سردار محمد داود خان مرحوم به قیمت 33 میلیون دالر توسط حکومت چک و سلواکیا قرارداد گردید که متاسفانه جامه عمل نپوشید و علاوه بر قرار احصائیه و زرات برق

و آب از بند کمال خان به مقدار کافی برق تولید میشود و قرار یک احصائیه وزارت آب و برق اگر این احصائیه مطابق به حقیقت باشد به مقدار 32 میلیون کیلو وات فی ساعت برق تولید خواهد نمود که ارزش برق تولید شده از این بند ها به بیست و دو میلیارد دالر خواهد رسید که میتوان برق به کشور پاکستان که گرسنه به انرژی است صادر کرد. جریان کار بند کمال خان چندی قبل از سر گرفته شده و در اعمار آن شاید پیشرفت های صورت گرفته باشد.

بند دیگری که بالای رود هریرود تحت ساختمان است بند سلما است و کار اعمار بند سلما با کمک مالی حکومت هند و توسط یک کمپنی هندی درست پینج سال قبل با بوجه هفتاد میلیون دالر شروع شد بند سلما ظرفیت ذخیره بیش از پینجصد میلیون متر مکعب آب را دارد که از آن به منظور آبیاری زمین های بایر استفاده خواهد شد و به اساس آمار وزیر انرژی افغانستان این بند توان آبیاری هفتاد هزار هکتار زمین کشاورزی را دارد. و از بند سلما میتوان 42 میلیون کیلو وات برق تولید نمود که قسمتی از کمبود برق در هرات که هم اکنون از کشور های ترکمنستان و ایران تامین میشود رفع خواهد شد. بند سلما نیز در زمان حکومت داودخان به کمک هند تهداب گذاری شد اما جنگ ها کار احداث این بند را متوقف ساخت. احداث بند سلما بار دیگر توسط هندی ها بسال 2005 شروع گردید که بانیست تا حال تکمیل میشود ولی کمپنی هندی عقب افتادن کار بند سلما را وضع خراب امنیتی گفته است. ناامنی ها در بخش های از جنوب و غرب این کشور کار باز سازی این دوبند مهم را به چاش ها روبرو ساخته و امید است که اهالی منطقه مسولیت امنیتی را بدست گرفته به فعالیتهای تخریبی تروریستان و دشمنان کشور خاتمه بخشند

ریزش مجانی آب به کشور پاکستان:

کابل بزرگترین در یائی است که در قسمت دورونته با دیگر رودخانه های فراوان آب مانند دریای پنجشیر، علی شنگ، علینگار، کنر ملاقی شده و دریای با عظمت را میسازد که بایک سرعت بسوی خاک پاکستان در جریان است و در منطقه اتک با دریای سند یک جا شده و به سمت جنوب پاکستان روان است که سر زمین های ملتان، علی پور و حیدر آباد را سیر آب و سرسبز میسازد.

در شمال هم دریای آمو و کوچه است که همسایه های شمال از آن بهره برداری میکنند ولی افغانستان تا حال نتوانسته که از این دریای ها استفاده زراعتی کند در حالیکه دشت های وسیع سمت شمال و شمال شرق کشور برای زراعت خیلی مساعد است ولی نسبت نبود آب این دشت های به این بزرگی بدون استفاده باقی مانده.

افغانستان دومنبع مهم و بزرگ تولیدی را در اختیار دارد که به اقتصادکشور رول خیلی مهم را بازی میکند یکی آب های دریا ها در شمال، شرق و جنوب غرب و دیگر زمین با کیفیت و کمیت خوب در مناطق شمال است که میتواند در اقتصاد این کشور جنگ زده کمک بزرگی نموده و هم برای افراد بیکار کار خلق نماید و از جانب دیگر این دشت های وسیع افغانستان است که کشور قحطی زده را در یک مدت کوتا از نگاه مواد غذائی اکتفا بخود بسازد. نتنها از دریای آمو استفاده نمی شود بلکه در شهر های حیرتان، گلدار، شور تپیه و قرقین در اثر آبخیزی سالانه بستر دریا تغییر خورده و چون در امتداد رود آمو به جانب افغانستان استحکامات وجود ندارد هر سال ما زمین های زیاد شمال کشور را به مفاد کشور همسایه از دست میدهم. ---

استراتیژی هیدروپولیتک کشور های همسایه در مقابل افغانستان :

آب های افغانستان متعلق به این کشور است و کدام تعامل بین المللی وجود ندارد که افغانستان را مکلف به آن ساخته باشد که احتیاجات آب کشورهای همسایه را بصورت مجانی تأمین کند و صرف در سال 1351 (مطابق 1973 عیسوی) یک توافقنامه بین موسی شفیق صدراعظم وقت افغانستان و عباس هویدا صدراعظم ایران به امضا رسید که سالانه کشور ایران به مقدار 850 میلیون متر مکعب آب هلمند را بطور مجانی بدون کدام موافقه جبران پولی به کشور ایران واگذار نموده است اما امروز در اثر جنگ های سی ساله مقدار زیادترین آبهای دریای هلمند، هیرود و مرغاب به ایران سرازیر و این کشور استفاده اعظمی را از آب های افغانستان میکند. در ایران سد کوهک تعمیر شده که آب های افغانستان در آن جمع میشود و هم مقدار اضافی آب در گودال های بزرگی که ایرانی ها به آن چاه های نیمه نام گذاری کرده اند که درحقیقت کاسه های بزرگ طبیعی است که آب های افغانستان بدانجا سرازیر و بعد توسط پمپ های بزرگ به مزارع رهنمائی میشود و همچنان پاکستان از آب های افغانستان استفاده اعظمی را برده و برای تولید گندم در منطقه حیدرآباد، ملتان و علی پور از آب افغانستان استفاده میکنند و افغانستان در مقابل به قلت مواد غذایی دچار است در دو سال گذشته افغانستان در اثر خشک سالی پیهم به کمبود مواد غذایی رو برو بود و بخصوص در ولایت ارزگان، بامیان و دیکندی اهالی مناطق مذکور به قحطی و گرسنگی دچار شدند و در سال روان نیز در اثر خشک سالی این مناطق را گرسنگی تهدید میکند و ملل متحد از همین حالا تقاضای کمک مواد غذایی را برای افغانستان از جامعه بین المللی نمود و پاکستان در آن زمان یعنی دو سال قبل مشکلات زیادی را ایجاد کرد و توريد گندم را به افغانستان ممنوع نمود و کشور ما مجبور شد که به مقدار 170 هزار تن آرد از روسیه وارد کند حتی امروز هم که کشور ما به مضيقه مواد غذایی روبرو است و اتباع کشور را قحطی تهدید میکند ولی پاکستان برای آنکه افغانستان را به تنگنای اقتصادی قرار دهد بطور حتم روشی را در مورد صادرات گندم به افغانستان اتخاذ خواهد نمود که توريد گندم را به افغانستان ممنوع اعلان نماید.

پاکستان نه تنها در مورد توريد گندمی که از آب های مجانی کشور ما تولید میشود مشکلات ایجاد میکند بلکه از مدت مدیدی است که راه ترانزیتی را به حیث یک وسیله موثر فشار سیاسی و اقتصادی در مقابل افغانستان استفاده و صدها میلیون دلار مال التجاره کشور را به بهانه جوئی های مختلف درگدام های پاکستان تحت نظارت قرار داده و خسارات هنگفتی را برای تاجران افغان وارد نموده است و با وجودیکه در این نزدیکی افغانستان یک موفقه ترانزیتی جدید با کشور پاکستان امضا نموده ولی باز هم پاکستان بدفعات این موافقه نامه را نقض نموده است، ولی در عوض مال التجاره پاکستان داخل افغانستان شده و بدون قید و شرط اموال پاکستانی توسط لاری ها از داخل کشور ما عبور و به کشورهای شمال انتقال داده میشود.

کشور ایران نیز طرز العمل پاکستان را تعقیب نموده و برای اینکه افغانستان را تحت فشارهای اقتصادی قرار داده باشد حکومت ایران نیز در قهر زمستان نفت مال افغانستان را که از مارکیت کشورهای دیگر مانند عراق و ترکمنستان تهیه دیده شده بود توسط لاری های افغان نظر به قرارداد ترانزیتی که افغانستان با ایران دارد این مواد نفتی بایستی از خاک ایران عبور و به افغانستان وارد میشد که متأسفانه ایران حمل نقل مواد نفتی را از خاک خود به افغانستان ممنوع نمود که در اثر آن هزارها لاری نفت افغانستان در سرحد ایران متوقف شد کشور ما را به یک بحران انرژی و اقتصادی دچار نمود.

چطور میتوان با فشار های اقتصادی پاکستان و ایران مجادله نمود:

ما هم وسایل موثر ترانزیتی و اقتصادی در اختیار داریم که برضد استراتژی های مخرب پاکستان و ایران بکار ببریم که عبارت از راه های ترانزیتی بسوی شمال و کنترل آب است که ضرورت به یک سلسله پالیسی، استراتژی و برنامه های موثر که می توان برای دفع فشارهای اقتصادی پاکستان و ایران از آن استفاده نمود، پالیسی آب مربوط به یک مدیریت قوی و برنامه ریزی طویل المدت بازسازی منابع آبی در کشور است افغانستان نظر به شرایط مساعد جیوفیزیکی و توپوگرافی که دارد دارای کاسه های بزرگ طبیعی ویا وادی های پهن و عمیق است که اطراف آنرا کوهها احاطه نموده که به سهولت و با مصرف کم میتوان مسیر رود خانه را توسط کانال ها به سمت این کاسه های طبیعی تغییر داد و بند های آب گردان خورد و بزرگ احداث کند و همچنان سد های بزرگ آب در مسیر دریا ها که ضرورت به سرمایه گذاری های نسبتاً بزرگ دارد با حمایه و کمک جامعه بین المللی این پلان ها را عملی سازد، برای باز سازی بند های کوچک، تمدید کانال ها و انهار به مبلغ ده ملیارد دالر نیاز است. حکومت افغانستان با نیت بازسازی بند و انهار را در اولویت کاری و روش های اقتصادی و سیاسی خود قرار داده با یک برنامه مشخص و قبلاً تعیین شده این پروژه ها را در نشست بن دوم که شصت کشور جهان در این مجلس بین المللی اشتراک دارند مطرح کند و از این کشورها تقاضای کمک بکند.

و اگر در مسایل آب افغانستان غفلت میکند شاید روزی برسد که پاکستان با یک نیرنگ جدید پیش از اینکه افغانستان متوجه شود اقداماتی نماید که حق آبه مجانی دریای کابل را برای کشور خود بدون جبران پولی تضمین نماید.